

EMANUEL HENNINGSEN

i Han herred

Af friskolelærer JENS ROLIGHED

*Emanuel Henningsen,
Lærer i Husby 1870-1893.*

C. A. Thyregod, Zakarias Nielsen o. fl. af den svundne tids forfattere fremhæver Emanuel Henningsens evner som folkelivsskildrer. Også nutidsskribenter mindes ham med venlige tanker. Kristjan Jensen siger om ham, at han var en god digter, Anton Berntsen fortæller om ham, hvor han kunne more sig over at være på besøg et sted, hvor man drøftede ting, som man - uden at huske det - havde læst i Henningsens historier. Og om sine historier kunne Henningsen sige: "Dersom et menneske havde alle de lange næser, som folk har fået ved at læse mine fortællinger, da ville han kunne få en næse så lang, at han kunne stå på jorden og klø den på det øverste af Budolfi kirketårn i Aalborg". – "Men", siger A. Berntsen, "han holdt ikke af Han herred, det var for ham et hundehul ligesom Sibirien!" I de 13 år, han var der, måtte han også døje megen sygdom og trange kår. Han gik længe med skindklap for munden for at værges sig mod den barske luft.

Allerede da E. Henningsen var lærer på Lolland, hvor han var født, begyndte han at skrive fortællinger i "Husvennen" og "Folkets Almanak". Men hans forfatterskab fik først form og fart, efter at han i 1870 var blevet lærer i Husby i Han herred.

Da Henningsen kom, blev der opført en skolebygning oppe på bakken, hvor der er den herligste udsigt ud over Han herred og over fjorden til det bakkede Himmerland.

Skolens små vinduer var af støbejern af samme slags, som bruges til stalde, et af dem findes endnu i skolens gang. Det var et fattigt embede, der ikke gav Henningsen ret stor løn. Engang nævnedes han med bitterhed dens størrelse til landstingsmand og lægprædikant Søren Olesen fra Mors: "Mere får jeg ikke for at undervise de

elendige unger!" – "Ja", sagde S. Olesen, "når De kan sige sådan, så får De i hvert fald nok for det".

Til skolen hører endnu 8 tdr. land, der er forpagtet ud. Men E. Henningsen drev selv jorden, og skolebørnene udførte en stor part af arbejdet. Engang skulle der stakkes hø, og drengene var en tid ene om arbejdet; der brugtes store, togrenede forke, og drengene slog kolbøtter i stakken, hver gang de kom med hø; men så tabte en dreng sin fork i stakken, og den næste dreng fik den i øjet; så standsede det hele brat. For Henningsen var det en alvorlig situation, og børnene kom ikke på arbejde foreløbig.

Henningsen havde nogle få kreaturer; men de fik ikke tilstrækkelig næring, nogle blev så magre og elendige, at det kneb for dem at rejse sig op. Dette kunne Henningsen tage fra den muntre side. Han sagde spøgende til sine venner: "Her ser I mit "liggendefæ"! I en af hans historier er skildret, hvorledes en ko bittede ud over marken, og Henningsen og hans mange børn satte i løb efter den. Engang var et par grise blevet borte inde i høet og halmen. Det er sikkert det, der har givet anledning til den meget morsomme historie om "Anders Jyde" (brudstykke af "Fra Nørresundby til Sindal"); men de to gamle folk, der er modeller, skulle have boet i et hus i Husby, hvoraf der nu kun er ruinerne tilbage.

Henningsen måtte gå ad flere veje for at bjerge føden til sin familie. Det var før mejeriernes tid, og så kørte en mælkevogn rundt med tønder og samlede mælk sammen og kørte op til skolen, hvor den så blev lavet til ost, den såkaldte degneost. Det bragte en ekstra skilling.

Men mest gav vel forfattervirksomheden. En af Henningsens elever mindes ham særlig som manden, der sad på sin forhøjning fordybet i at skrive, og dér ville han nødig forstyrres. Samme elev var derimod glad ved at komme ind i hjemmet, dér fik han gerne kaffe, når han havde været så flink at tage hovedet af en høne.

Peder Storvang, Husby, der hele sin skoletid gik hos Henningsen, har fortalt, at de i skolen skulle passe godt på, når Henningsen skulle til at tænke sig om, for så løftede han gerne hovedet, ellers så han ned på papiret, han skrev på. Og for forseelser straffede han meget strengt med spanskrøret.

Engang var der bispevisitats. Henningsen havde et daarligt ben og kunne ikke vise gymnastik; men han klarede det over for biskoppen ved at sige, at de havde så få redskaber. "Ja, ja, så lader vi det være!" sagde biskoppen. I et hjem sagde et lille barn engang til læreren: "Du har en sølle ben, Henningsen!" Moderen ville sætte barnet i rette; men Henningsen sagde: "Nej, lad nu være! Barnet siger jo bare det, som det tænker!"

Ved et lærermøde i Fjerritslev ville lærer Monrad i Klim gøre sig lystig over Henningsen: "Du er så svær til at digte, kan skrive snart om alting. Kan du ikke også lave et vers om mig? Henningsen tog et stykke papir og skrev omgående til Monrad:

Det første er et spørgsmålstejn (Mon),
det andet er en rad.
Det hele er en sølle degn.
Gud ved, hvor han kom fra?

Monrad forlangte ikke flere vers efter dette.

Henningsen fandt mange modeller i Han herred til sin digtning. Særlig i "Proprietærliv" kendes personer fra herregårde og store gårde som Aagaard, Aalegaard, Nørre Bjerre og Vanggaard. En af disse proprietærer var meget enfoldig og kunne godt bildes ind, at når høns skulle være røde i hovedet for at lægge æg, så var det gavnligt et stykke tid at hænge dem op med hovedet nedad.

Proprietærerne var i det hele taget morsomme og havde meget sjov med hinanden. Et par af dem var engang på besøg i Holme, hvor den ene havde en søster. Ved hendes hus stod en stige op på taget. "Kan du gå op ad den?" spurgte den ene proprietær. "Ja let!" lød svaret. Det kom til et væddemål derom. Da den dristige så efter nogen vaklen kom op på taget, toges stigen fra ham. Så måtte han hen at råbe ned gennem skorstenen efter folk for at komme ned.

Således kunne der let blive stof med humor i. Husby kaldes i bogen Vadsby. Her var der en flok "alderstegne veninder, der let ved en slant kaffe kunne gøre en mager flue til en elefant". De sladrede også om Henningsen, når han tog på besøg hos proprietærerne, hvor det elskelige menneske var en velset gæst, eller når han gik andre ture. Til tak blev de så taget med i historierne. Og man kendte også nok den skrædder i Vadsby, der satte gammelt lærred i en frakke i stedet for det, der var leveret, og "hans dreng gik med en lue (hue), der var taget af Jens Larsens buksetøj".

Man kan også glædes over i en fortælling at møde spillemanden og hans datter fra Gøttrup Rimme. E. Henningsen fik så mange morsomme træk med i sine historier, træk, der kan henføres til bestemte steder. En skildring hentyder til en begivenhed i Thorup.

Pigerne hældte for morskab vand i en gårdmands træsko og lagde omhyggeligt viskerne i bagefter. Han stak godt nok fødderne i træskoene og lod som ingenting. Men kort efter gik han hen og trådte i asken og gik derpå ind på pigernes skurede gulve og lavede slemme plamager.

Nær ved Husby ligger "Kongs-Højene". Hertil knytter Henningsen skildringen af gårdmanden, der vil have sin karl til at grave i højene. Det er den mand, der truer med at drukne sig i "kielden", hvorover hans mor var så ulykkelig; men karlen kendte manden bedre; han sagde, det var bedst at hjælpe ham til at blive dykket godt ned, for han skulle såmænd nok tage sig i agt for det kolde vand.

I en historie skildres en students gode modtagelse på en større gård. Han fortæller dog om, at gårdens syv døtre kom ind, den ene langt grimmere end den anden. Det er ting, som de ældre kendes ved som sket i Han herred.

Emanuel Henningsen blev en af de mest yndede folkelige forfattere for sin samtid. I mange hjem - i særdeleshed i Han herred - er hans fortællinger blevet brugt til højtlesning om aftenen. De var så friske og fornøjelige. Mange læser endnu med glæde om "Proprietærliv" og "En skæbnsvanger Kanetur". "Mathilde og hendes Venner" er stadig en meget kær børnehistorie.

(Kilde: Historisk Årbog for Thisted amt 1949, side 350-355)